ENERGETICKÁ ÚČINNOST

Tento dokument vysvětluje politiku EU v oblasti energetické účinnosti, včetně jejího právního rámce, hlavních cílů a nejdůležitějších právních předpisů. Cílem této politiky je omezit emise skleníkových plynů, snížit účty za energii a zlepšit energetickou bezpečnost, a zároveň zmenšit závislost na dovážených fosilních palivech. Informativní přehled zdůrazňuje úlohu Evropského parlamentu při utváření této politiky.

PRÁVNÍ ZÁKLAD

— Článek 194 Smlouvy o fungování Evropské unie stanoví politiku v oblasti energetiky jako sdílenou pravomoc EU a jejích členských států. To znamená, že státy EU mohou vydávat zákony a přijímat právně závazná opatření, pokud tak dosud neučinila EU. Článek podporuje energetickou účinnost a úspory energie v kontextu jednotného trhu EU a potřeby ochrany životního prostředí.

CÍLE POLITIKY EU V OBLASTI ENERGETICKÉ ÚČINNOSTI

Politika EU v oblasti energetické účinnosti stanoví cíle snížení spotřeby energie v EU do roku 2030 ve srovnání s prognózami z roku 2020.

Cíle jsou vyjádřeny prostřednictvím **primární spotřeby energie**, která měří celkovou poptávku po energii v dané zemi, a **konečné spotřeby energie**, která se vztahuje k celkové spotřebě energie koncovými uživateli (domácnostmi, průmyslem atd.). Obojí se vyčísluje v milionech tun ropného ekvivalentu (Mtoe).

Mezi klíčové povinnosti v oblasti energetické účinnosti patří:

— snížení konečné spotřeby energie v EU o 11,7 %, se stropem ve výši 763 Mtoe (závazné), s důsledky pro spotřebu primární energie, se stropem ve výši 992,5 Mtoe (orientační),

— snížení roční spotřeby energie ve veřejném sektoru o 1,9 %.

Státy EU musí rovněž:

— každoročně renovovat alespoň 3 % veřejných budov o rozloze větší než 250 m^2,

— dosáhnout ročních úspor konečné spotřeby energie v letech 2026 a 2027 ve výši 1,5 % a v letech 2028, 2029 a 2030 toto procento zvýšit na 1,9 %.

ÚSPĚCHY POLITIKY EU V OBLASTI ENERGETICKÉ ÚČINNOSTI

A. Směrnice o energetické účinnosti

Směrnice o energetické účinnosti přijatá v roce 2023 je základním kamenem politiky EU v oblasti energetické účinnosti. Stanovuje cíl EU v oblasti energetické účinnosti a vyžaduje, aby země EU stanovily orientační vnitrostátní cíle v oblasti energetické účinnosti založené na příspěvcích ke konečné spotřebě energie, a splnily tak cíl EU.

Směrnice také stanoví, že veřejný sektor musí jít příkladem: stanoví cíle pro konečnou spotřebu energie i pro renovace za účelem dosažení energetické účinnosti. Směrnice reviduje definici účinných systémů dálkového vytápění a stanoví nové požadavky zaměřené na úplnou dekarbonizaci dodávek energie do těchto systémů do roku 2050.

Směrnice zavádí **zásadu „energetická účinnost v první řadě“**, která stanoví, že řešení v oblasti účinnosti by měla být považována při rozhodování o politikách, plánování a investicích za první možnost.

Rozšiřuje rovněž povinnosti energetického auditu na všechny společnosti, které překračují určitou prahovou hodnotu energie, a vyžaduje, aby velcí průmysloví spotřebitelé zavedli systémy hospodaření s energií. Zpřísňuje požadavky na odbornou způsobilost odborníků v oblasti energetické účinnosti a pověřuje země EU, aby o investicích do energetické účinnosti podávaly zprávy. Poskytuje rovněž podporu při rozvoji projektů na různých úrovních s cílem napomoci dosáhnout cílů EU v oblasti energetické účinnosti.

V neposlední řadě stanoví směrnice povinnost:

— pro datová centra, aby podávala zprávy o své energetické účinnosti,

— pro státy EU, aby zřídily specializovaná jednotná kontaktní místa, která budou malým a středním podnikům, domácnostem a veřejným subjektům poskytovat poradenství a pomoc v oblasti energetické účinnosti,

— pro obce s více než 45 000 obyvateli, aby připravily plány vytápění a chlazení.

Zahrnuje rovněž ustanovení o ochraně spotřebitele, definuje energetickou chudobu na úrovni EU a zavádí opatření pro její snížení.

B. Energetická náročnost budov

1. Směrnice o energetické náročnosti budov

Přístup EU k udržitelnosti budov se řídí především směrnicí o energetické náročnosti budov z roku 2024, která stanoví požadavek na přeměnu stávajícího fondu budov v EU na fond budov s nulovými emisemi do roku 2050.

a. Minimální požadavky na výkonnost systému

Státy EU jsou povinny:

— definovat minimální požadavky na energetickou náročnost budov i prvků budov,

— přijmout metodu výpočtu energetické náročnosti budov.

b. Normy energetické náročnosti pro nové budovy

Budova s nulovými emisemi musí splňovat vysoké normy energetické náročnosti, nesmí produkovat žádné emise z fosilních paliv na místě a musí mít nulové nebo velmi nízké emise skleníkových plynů.

Státy EU musí zajistit, aby:

— všechny nové veřejné budovy byly počínaje rokem 2028 budovami s nulovými emisemi,

— všechny nové budovy byly počínaje rokem 2030 budovami s nulovými emisemi,

— nové velké budovy měly během celého svého životního cyklu potenciál globálního oteplování vypočtený od roku 2026,

— všechny nové budovy měly během životního cyklu potenciál globálního oteplování vypočtený od roku 2030.

c. Normy energetické náročnosti pro stávající fond budov

Státy EU jsou povinny:

— stanovit minimální normy energetické náročnosti pro svůj fond jiných než obytných budov, což povede k renovaci 16 % energeticky nejnáročnějších budov ve fondu do roku 2030 a 26 % energeticky nejnáročnějších budov ve fondu do roku 2033,

— stanovit trajektorii postupného snižování průměrné primární spotřeby energie ve svém fondu obytných budov o 16 % do roku 2030 a o 20–22 % do roku 2035 ve srovnání s rokem 2020, a to se zaměřením na energeticky nejnáročnější budovy.

Zvláštní výjimky se vztahují na náboženské, malé, nízkoenergetické či prozatímní budovy.

Směrnice o energetické náročnosti budov vyžaduje, aby všechny budovy v EU byly zařazeny do tříd energetické náročnosti v rozmezí od A (nejlepší) do G (nejhorší). Třída A je určena pro budovy s nulovými emisemi a třída G je přidělena energeticky nejnáročnějším budovám ve vnitrostátním fondu budov.

Vzhledem k tomu, že třída G závisí na vnitrostátních charakteristikách fondu budov, neexistuje v zemích EU harmonizace energetických tříd. Podobně je povinnost renovovat obytné budovy založena spíše na energeticky nejnáročnějších budovách ve vnitrostátním fondu budov než na veškerých jednotlivých budovách, což umožňuje určitou flexibilitu a přizpůsobivost různým vnitrostátním normám.

Veřejné sociální bydlení podléhá výjimce, pokud by taková energetická modernizace stála více, než by ušetřila, nebo by zvýšila nájemné nad rámec úspor dosažených na účtech za energii.

Směrnice vyžaduje, aby státy EU předložily vnitrostátní plány renovace budov začleněné do svých vnitrostátních plánů v oblasti energetiky a klimatu, které zahrnují:

— přehled vnitrostátního fondu budov pro různé typy budov,

— plán s vnitrostátně stanovenými cíli do roku 2030, 2040 a 2050,

— přehled plánovaných politik a opatření,a rovněž

— přehled investičních potřeb a zdrojů financování k jeho provádění.

Směrnice požaduje, aby státy EU postupně instalovaly solární zařízení ve veřejných i nebytových budovách v závislosti na jejich velikosti a ve všech nových obytných budovách do roku 2030, pokud je to technicky a ekonomicky proveditelné.

Od roku 2025 zastavuje dotace samostatných kotlů na fosilní paliva, vyžaduje, aby státy EU zřídily zařízení technické pomoci, definuje výjimky pro zemědělské a historické budovy a výjimky pro budovy se zvláštní architektonickou nebo historickou hodnotou, prozatímní budovy, kostely a další bohoslužebná místa.

2. Strategie „renovační vlna“

Cílem strategie „renovační vlna“ je do roku 2030 renovovat 35 milionů budov a zajistit, aby renovace vedly k větší energetické účinnosti i účinnějšímu využívání zdrojů.

Cílem strategie je rovněž chránit všechny obyvatele EU, kteří nejsou schopni dostatečně vytápět své domovy, a to zajištěním toho, aby si zranitelní spotřebitelé mohli dovolit základní služby v oblasti vytápění a energetiky.

3. Tepelná čerpadla

Tepelná čerpadla jsou zařízení poskytující teplou vodu, vytápění a chlazení pro domácnosti i podniky. Jsou třikrát až pětkrát účinnější než tradiční plynové kotle.

Plán REPowerEU, jehož cílem je postupně ukončit veškerý dovoz ruského plynu do EU, navrhuje zlepšit energetickou účinnost EU zdvojnásobením míry instalace tepelných čerpadel v budovách a urychlením zavádění tepelných čerpadel pro sítě dálkového vytápění a chlazení.

C. Kombinovaná výroba tepla a elektřiny

Kombinovaná výroba tepla a elektřiny znamená současnou výrobu elektřiny a užitečného tepla. Cílem směrnice o energetické účinnosti je maximalizovat účinnost zařízení tím, že požaduje, aby státy EU:

— provedly analýzu nákladů a přínosů potenciálu kombinované výroby tepla a elektřiny při plánování výstavby nebo renovace tepelného, elektrického nebo průmyslového zařízení či sítě dálkového vytápění a chlazení o výkonu vyšším než 20 MW,

— u již existujících zařízení na požádání posoudily potenciál pro účinné vytápění a chlazení, včetně kombinované výroby tepla a elektřiny.

D. Energetická účinnost výrobků

1. Akční plán pro dostupné ceny energie

V rámci Dohody o čistém průmyslu je cílem Akčního plánu pro cenově dostupnou energii zvýšit energetickou účinnost a snížit náklady pro průmyslová odvětví i spotřebitele. Plán zahrnuje vytvoření evropského trhu s energetickou účinností, který by podniky nasměroval k nákladově efektivním řešením. Stanoví rovněž aktualizaci nařízení EU o označování energetickými štítky a ekodesignu, aby se podpořily účinnější výrobky s delší životností. Tato opatření by mohla do roku 2030 přinést úspory ve výši až 162 miliard EUR, pokud jde o účty za energii.

2. Požadavky na ekodesign a označování energetickými štítky

Některé výrobky EU, jako jsou domácí spotřebiče, kotle, telefony, počítače nebo jiná elektrická či elektronická zařízení, musí splňovat minimální požadavky, jež se týkají energetické účinnosti. Tyto požadavky se nazývají požadavky na ekodesign.

Nařízení o ekodesignu, které postupně nahrazuje směrnici o ekodesignu, a nařízení o označování energetickými štítky určují pravidla pro energeticky účinné a udržitelné výrobky. Nařízení o ekodesignu stanoví požadavky pro téměř všechny kategorie fyzického zboží, včetně:

— lepší trvanlivosti výrobků, jejich opětovné použitelnosti, možnosti modernizace a opravitelnosti,

— zlepšení možnosti údržby a renovace výrobků,

— zvýšení energetické účinnosti výrobků i jejich účinnosti z hlediska využívání zdrojů,

— řešení přítomnosti látek, které brání opětovnému použití či recyklaci výrobků,

— zvýšení obsahu recyklovaného materiálu,

— usnadnění repasování a recyklace výrobků,

— stanovení pravidel pro uhlíkovou a environmentální stopu,

— omezení vzniku odpadů,

— lepší dostupnosti informací o udržitelnosti výrobků.

Zavádí digitální pasy výrobků, pravidla pro ničení neprodaných spotřebních výrobků i zelené veřejné zakázky.

Nařízení o označování energetickými štítky zavádí dobře známý štítek EU pro výrobky využívající energetickou stupnici A–G, který spotřebitelům při nákupu výrobků pomáhá činit rozhodnutí, jež šetří životní prostředí.

SPRÁVA ENERGETIKY

Podle nařízení o správě energetické unie a opatření v oblasti klimatu musí země EU vypracovat desetileté vnitrostátní plány v oblasti energetiky a klimatu na období 2021–2030 a každé dva roky předkládat zprávy o pokroku. Evropská komise tyto zprávy sleduje a posuzuje a může přijmout opatření na úrovni EU, aby se zajistil jejich soulad s celkovými cíli EU.

ÚLOHA EVROPSKÉHO PARLAMENTU

Evropský parlament byl vždy hlavní hnací silou, co se týče ambicí politiky EU v oblasti energetické účinnosti.

Neustále vyzývá k vyšším, právně závazným cílům a přísnějším předpisům, které přesahují rámec návrhů Evropské komise, a zároveň chrání zájmy občanů a podniků EU prostřednictvím snižování nákladů na energii.

Při nedávných jednáních o směrnici o energetické účinnosti byl výchozím postojem Evropské komise cíl snížit do roku 2030 konečnou spotřebu energie o 9 % ve srovnání s prognózami z roku 2020. Evropský parlament parlament navrhl zvýšit cíl EU v oblasti energetické účinnosti alespoň na 14,5 %. Intenzivní prosazování návrhu vedlo ke kompromisu, který stanovil stávající závazný cíl na 11,7 %.

Parlament rovněž soustavně bojuje za přechod od orientačních k právně závazným cílům a podporuje energeticky účinná řešení pro vytápění a chlazení i dosažení úspor energie.

Úspěšně prosadil, aby byla zásada „energetická účinnost v první řadě" zakotvena v pravidlech EU jako závazný právní požadavek zajišťující, aby účinnost byla zohledněna na všech úrovních energetického plánování, politiky a investic.

Parlament vždy podporoval renovaci energeticky nejnáročnějších budov ve fondu budov EU jako způsob, jak dosáhnout významných úspor energie. V současné době se přibližně 40 % veškeré energie spotřebované v EU využívá v budovách a 80 % této energie se využívá na vytápění, chlazení a ohřev vody.

Během jednání o směrnici o energetické náročnosti budov Parlament nalezl rovnováhu mezi vytvořením jednotné evropské normy pro energetické třídy budov a respektováním místních rozdílů ve vnitrostátním fondu budov a mezi spotřebiteli energie. Podporoval energeticky účinná opatření, jako je solární energie, při renovaci budov, postupné ukončování používání fosilních paliv a používání dřevěných materiálů, zelených střech a fasád. Zároveň se zasadil o podpůrná opatření v boji proti energetické chudobě.

Po nedávné energetické krizi vyzval Parlament Komisi, aby podporovala energeticky náročná průmyslová odvětví při zavádění čistých technologií a energeticky účinných výrobních metod, a navrhl naléhavá opatření k řešení důsledků vysokých nákladů na energii pro průmyslová odvětví i občany v EU.

Tento informativní přehled zpracovala tematická sekce Evropského parlamentu pro transformaci, inovace a zdraví. Další informace naleznete na internetových stránkách Výboru pro průmysl, výzkum a energetiku.

Valentina Richard-Romei / Matteo Ciucci
04/2026